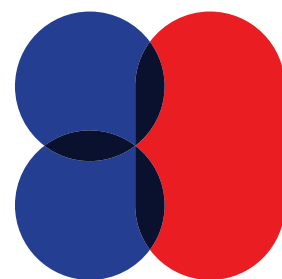

• Inspiratie voor herdenken, vieren en vooruit kijken •

gemeente
**Hollands
Kroon**

**80 jaar
vrijheid**

80 jaar

vrijheid & vrede in Hollands Kroon!

80 JAAR VRIJHEID AGENDA

17 april, 9.30-20.00 uur

Herdenking

onderwaterzetting

Wieringermeer. Films, muziek,
wandeling met gids.
Noorderdijkweg 23A,
Wieringerwerf. De Snippenwei.

12 en 19 april

80 jaar Gat in de dijk

Lezingen, films, workshop
Tijden, adressen: dijk.nl.

3, 4 en 5 mei - middag

Dagboek Annie van den Berg

Vereniging Oud Anna Paulowna
Zandvaart 5, Breezand.

4 mei, vanaf 11.00 uur

Joods Werkdorp

Wieringermeer

Rondleidingen en lezingen.
Nieuwesluiserweg 42,
Slootdorp.

**4 mei Dodenherdenking -
avond**

Op Wieringen, in
Wieringermeer,
Niedorp, Anna Paulowna en
Wieringerwaard.

Voor tijden en locaties zie de
agenda in Nieuwsblad Hollands
Kroon of kijk op:

hollandskroon.nl/80jaarvrijheid

Of scan de
QR-code

**VRIJHEID
DEEL JE
MET ELKAAR**

“Vrijheid en vrede zijn
kwetsbaar, het werk is
nooit af. Laten we er
dagelijks aan werken
om de ander de ruimte
te geven, met elkaar in
gesprek te blijven en
onze democratie te
bewaken.”

Aandacht voor vrede: vrijheid nu en in de toekomst

• Bevrijdingsoptocht Breezand, september 1945. Foto: F.J. Klomp, Beeldbank Oud Anna Paulowna

Aandacht voor vrede: vrijheid nu en in de toekomst

80 jaar vrijheid – een
gedenkwaardige periode van
vrede. Alle, álle reden om daar
met aandacht bij stil te staan.
En dat doe ik graag samen met
u, inwoners van Hollands Kroon.
Want vanuit dat gedeelde
besef kunnen we de krachten
bundelen. Om zo met elkaar in
te zetten op het behouden van
een veilige toekomst. Samen
staan we sterk om die kostbare
vrede door te geven. Dat is
niet alleen onze wens; het is
onze plicht. Zoals wij de kans
hebben om in vrijheid te leven,
zo hebben de generaties na

ons ook dat volste recht. En dat
vraagt vandaag de dag al onze
aandacht.

Vrede is heel kostbaar, maar...

vrede is geen handelswaar.
Als er iets is wat we kunnen
leren van de geschiedenis, en
ook van onze huidige tijd; alles
is veranderlijk. Dus ook waarop
we gewend zijn te vertrouwen
en op wie. Beste inwoners van
Hollands Kroon; hier zijn wij
aan zet! Door vertrouwen te
schenken, leren we het ook
te ontvangen, zo versterken
we dit met elkaar. Want net
zoals achterdocht groeit in ons
collectieve samenzijn, zo groeit

ook onze gemeenschapszin
door ons te verenigen. Dat is
in mijn ogen de enige goede
reactie op de huidige tijd.

Verhalen voor onze zingeving

Voor u ligt een krant vol
verhalen over zingeving. Door
de lokale verhalen over de
Tweede Wereldoorlog te blijven
delen, geven we richting en
betekenis aan onze huidige
tijd. Dat helpt ons bewust
te worden van de werkelijke
waarde van vrede. Juist door
tijden van oorlog te gedenken.
En zo hen die voor onze vrijheid
hebben gevochten te blijven
herinneren. De levens die

“In 2025 vieren
we dat de Tweede
Wereldoorlog
80 jaar geleden ten
einde kwam. We staan
erbij stil dat Nederland
dankzij de inzet van
militairen van de
geallieerde landen
en met hulp van het
verzet werd bevrijd.
We herdenken de
slachtoffers die daarbij
vielen en vieren dat
we sindsdien in vrede
leven.”

daarbij verloren gingen mogen
we nooit vergeten. Maar ook
de doden die nu wereldwijd in
oorlogsgebieden vallen, eisen
het van ons niet weg te kijken. In
plaats daarvan is het belangrijk
met elkaar het gesprek aan te
gaan over de impact van vrede
en vrijheid.

En dus herdenken we

En dus vertellen we verhalen
over hoe het was; te leven
in onveiligheid. Om nooit te
vergeten hoe het zo fout kon
gaan. Zo voorkomen we dat de
geschiedenis zich herhaalt.
De juiste keuzes kunnen we
enkel nu – en met elkaar maken.
Een wijsheid die we met elkaar
moeten koesteren voor een
vrede die we allemaal delen.

Rian van Dam

Burgemeester van de
gemeente Hollands Kroon

Gezocht: talenten voor vrede

Door Joke Koomen - Iedereen heeft wel ergens talent voor. Talent voor muziek, sport of kunst.
Of een talent voor geduld, voor het helpen van anderen. Talenten kun je ontwikkelen, ook
talenten voor vrede. Dus: welk talent zet jij hiervoor in, voor een leger van talenten voor de
vrede. Wie legt de eerste steen? Welk schaap gaat over de dam? Lees verder op pagina 11

Duitse leger valt binnen

Symbolen

Het hakenkruis staat tegenwoordig bekend als hét symbool van nazi-Duitsland. De 'swastika', zoals het hakenkruis oorspronkelijk heet, is als symbool veel ouder en had bij oude culturen juist een positieve betekenis. De nazi's gebruiken het hakenkruis overal: op kleding, vlaggen, gebouwen, boeken, posters etc. Zo wordt het een symbool van het kwaad.

• Aanhangers NSDAP met vaandel. Beeld: NTR

Pieter de Ruijter, van soldaat tot verzetsman

• Pieter de Ruijter inspecteert een Nederlands kanon.

In mei 1939 gaat het er nog gemoedelijk aan toe op Fort Erfprins. De Kolhorner Pieter de Ruijter (geboren in 1919) vervult begin 1939 zijn militaire dienstplicht bij het 1e Regiment Kustartillerie. De Nederlandse regering kondigt in augustus een Algemene Mobilisatie af. Reservisten en dienstplichtigen zoals Pieter moeten massaal naar de kazernes. Zij oefenen om paraat te zijn voor het geval Hitler besluit ons land binnen te vallen. Ons leger oefent met oud materieel. Tijdens de mei-dagen van 1940 vecht Pieter mee. Na de capitulatie mag hij naar huis en gaat verder met zijn werk als landarbeider. Vanaf 1943 doet Pieter belangrijk illegaal werk in de verzetsgroep Raad van verzet Kolhorn (RVV), later bij de Binnenlandse Strijdkrachten (BS).

• Pieter de Ruijter in 1945.

Evacués Grebbelinie gastvrij ontvangen

Tijdens de meidagen van 1940 zijn inwoners van de Grebbelinie geëvacueerd naar Wieringermeer, Barsingerhorn, Winkel, Wieringerwaard en

Oudorp (bij Alkmaar). Deze evacuatie was in februari 1940 voorbereid. De mensen worden gastvrij opgevangen maar vanwege de bombardementen op

Den Helder vluchten ook deze inwoners weg van het strijdtoneel. De opvang van evacués verloopt chaotisch. Als de gevechten zijn afgelopen, gaan de meeste bewoners van Woudenberg, Scherpenzeel en Renswoude direct terug naar huis. Of wat daar van over is.

Meneer Den Hartog uit Scherpenzeel vertelt: 'Op 10 mei stonden we gepakt en gezakt op het station. De trein zat stampvol. Onderweg vlogen Duitse vliegtuigen over en dat was angstig hoor. De volgende dag om 5 uur kwamen we aan, op een ander adres. Daar stonden

we dan met onze kinderen en oude vader in het plaatsje Kolhorn. De kinderen werden her en der ondergebracht en de volwassenen vonden een onderkomen bij een vrouw die bang was; haar man was opgeroepen. We bleven veertien dagen in Kolhorn.'

VLUCHTOORD	BESTEMMING	AANTAL PERSONEN
Woudenberg	Wieringermeer	± 2600
	Barsingerhorn	± 800
Scherpenzeel	Winkel	± 1265
	Wieringerwaard	± 780
Renswoude	Oudorp	± 555
Totaal:		± 6000 evacués

*De trein
zat stampvol*

Zondag 3 September een bloedige datum in de Wereld-geschiedenis. Engeland en Frankrijk trekken ten strijde.

Wieringer Courant, 5 september 1939.

Hitler bouwt aan Derde Rijk

De Tweede Wereldoorlog begint amper twintig jaar na het beëindigen van een eerder grootschalig conflict. Na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) wordt verliezer Duitsland zwaar gestraft. Het land moet grondgebied afstaan, het leger inkrimpen en veel geld betalen aan buurlanden. Dit zet in Duitsland veel kwaad bloed.

Rond 1930 is er wereldwijd een economische crisis, die crisis treft ook het verarmde Duitsland, veel mensen zijn werkloos. Adolf Hitler en zijn Duitse Nationaalsocialistische Partij (NSDAP) beloven dat zij 'de schande van 1918' zullen wreken. Hitler wil van Duitsland een groot en machtig land maken. Daarom moeten

volgens de 'Nationalsozialisten' (de nazi's) sterke leiders de macht hebben. Hitler verheerlijkt militaire strijd. Duitse mannen moeten vooral sterke soldaten zijn en vrouwen moeten goede moeders zijn die veel 'Germaanse' kinderen op de wereld zetten.

De nazi's zien groepen mensen als ongelijkwaardig op basis van 'ras'. Hitlers opgewonden redevoeringen, vol met valse beloften en beschuldigingen, hebben grote invloed.

Hij geeft Joodse mensen (onterecht!) de schuld van alles. Na zijn verkiezingsoverwinning in 1933 noemt Hitler zichzelf der Führer (de leider). Mensen die hem en de nazi's tegenspreken belanden in de gevangenis of worden vermoord. Veel Duitsers juichen toe wat 'sterke man' Hitler economisch voor elkaar krijgt. Velen staan onverschillig tegenover het lot van vervolgte landgenoten. Voor zijn droom van een grote natie, het Derde Rijk, claimt Hitler meer leefruimte

('Lebensraum'). Zijn legers vallen in 1939 Polen binnen. Engeland en Frankrijk verklaren op 3 september Duitsland de oorlog. Zo begint de Tweede Wereldoorlog.

*Velen staan
onverschillig
tegenover
het lot van
opgejaagde
landgenoten*

Beeld: Kazemattenmuseum

Leger houdt stand op de Afsluitdijk

Mei 1940 - Overall boeken de Duitsers terreinwinst, behalve op de Afsluitdijk. Vanuit de kazematten op Kornwerderzand houden ongeveer 255 Nederlandse militairen moedig stand. Vanuit hun betonnen verdedigingswerken schieten de soldaten hun mitrailleurs leeg op de oprukkende Duitsers. Die komen de Afsluitdijk niet over, de Duitse troepen trekken zich terug. Bij de Stelling bij Den Oever komt het daardoor niet tot vechten. De generaals van Hitlers leger geven opdracht voor het bombardement op Rotterdam (14 mei 1940). Om verder bloedvergieten te voorkomen capituleert Nederland op 15 mei. In Zeeland wordt de capitulatie pas op 17 mei getekend.

Pieter Tigchelaar maakte tijdens de meidagen de gevechten bij de Grebbeberg mee. Het boek 'Kom maar binnen' beschrijft de veldslag en zijn verzetswerk daarna.

Toen de stad in brand stond

Als in mei 1940 de Duitsers ons land bezetten woont Henny Borg met haar familie in Den Helder. Het gezin vlucht meermalen de stad uit en strijkt uiteindelijk neer in Kleine Sluis. Hier gaat Henny naar School 1, ze komt bij meester Noorman in de klas. Henny schrijft en tekent drie schriften vol over haar indrukken van de oorlog. Deze zijn in 2021 gebundeld in **Toen de stad in brand stond**.

ISBN 9-789-46450-141-4. Prijs € 20,99. De opbrengsten gaan naar projecten van War Child.

Dagboekfragment
'Vannacht begonnen ze weer te schieten. De bommen regenden neer, het geschiet was niet van de lucht. [...] Na een uur werd het een beetje rustiger. We gingen naar buiten om een luchtje te scheppen. Maar wat was dat? Het leek wel of de hele stad in brand stond. Op straat stonden een heleboel mensen. Dikkie Duinker, een buurjongetje, had een zwart gezicht. Pap vroeg

aan een Duitser waar het zo hard brandde. Het was in de stad zelf. Een heleboel huizen stonden in brand. Gelukkig niet de gasfabriek.

We hoorden weer vliegtuigen aankomen. Meteen flitsten de zoeklichten aan en hoorden we de eerste schoten. Gauw gingen we weer naar het boetje om te schuilen. De bommen vielen bij bosjes en de vliegtuigen ronkten over ons heen. Vol angst luisterde ik of de vliegtuigen dichtbij of veraf waren. Pas na vijf uur konden we weer naar bed. Ik moest aan het voeteneind in het bed bij mijn vader en moeder slapen, omdat het in het boetje te benauwd was.

De volgende dag vertelde pap dat de meeste bommen in de Emmastraat gevallen waren. Mijn vriendinnetje Henny Breider was dood. Haar moeder was zwaargewond en haar zusje en vader licht gewond. Het broertje mankeerde niets. Ik wou met alle geweld weg.

Oma en opa gingen met de tjalk van oom Herman naar Breezand. Ook wij vluchtten. Paps sloot het huis goed af en daar gingen we gepakt en gezakt naar Breezand.'

• Hennie Borg omstreeks 1950.

Bezetting

Dagboek Annie van den Berg

Annie van den Berg, dochter van bloembollenkweker Arie van den Berg en Marie ('Trijnie') Verkade, besluit in 1941 een dagboek bij te houden. In acht schriften doet zij persoonlijk verslag van wat er thuis en in de polder gebeurt tijdens de oorlog. Annie vult haar notities aan met krantenberichten en geeft haar persoonlijk commentaar bij het nieuws. De rol van chroniqueur gaat Annie goed af. Zo goed dat we via haar woorden een idee krijgen van die afschuwelijke tijd.

Het Dagboek van Annie van den Berg. Verslag van het leven in Anna Paulowna tijdens de Tweede Wereldoorlog verschijnt op 3 mei. Het boek is rijk geïllustreerd en telt circa 400 pagina's. Prijs € 49,95
Verkoop: Museum Oud Anna Paulowna. Info via: dagboekannievdberg@rowa.nl

Fragmenten

Huize Freesia te Anna Paulowna, 1941 – 'Ik heb besloten een dagboek aan te leggen en er geregeld alles in aan te tekenen wat er zoal voorvalt. (...) zodat een ieder die het later leest zich een duidelijk beeld kan vormen van de toestanden waarin wij in deze tijd leefden.'

2 februari – 'Vanmorgen heeft de pastoor een brief van de Bisschoppen voorgelezen over het ongeoorloofd lid zijn van de NSB (...), inbegrepen de socialistische en communistische verenigingen. Nu wist je waar je aan toe was. (...) Degenen die in belangrijke mate steun verleenden aan de NSB werden de Sacramenten geweigerd.'

25, 26 februari – 'Er zijn in Amsterdam grote ongeregelheden voorgevallen in verband met de Joden. Alles staakt. Het schijnt heel erg te zijn. Veel doden en gewonden.'

27 februari – 'De staat van beleg afgekondigd voor Noord-Holland. Na half negen 's avonds mag er geen mens meer op de weg. Wij voelen ons echt gestrafte schoolkinderen.'

21 juli – 'Vader heeft vandaag in Haarlem

gehoord dat Mussert op 28 juli a.s. aan de regering komt en dat hij dan aan Rusland de oorlog zal verklaren en dat hier dan iedereen weer in dienst moet en naar Rusland moet. Vader gelooft er zelf niets van.'

9 augustus – 'Vandaag kwam Piet Loete met de boodschap dat we de volgende week aardappelen moeten rooien. Een opdracht van de regering. Onze aardappelen zijn nog niet eens uitgegroeid. Maar er is zo'n gebrek, het kan niet langer uitgesteld worden. Het wordt komende winter beslist hongersnood, zeggen ze.'

23 augustus – 'Vandaag [ging ik] om mijn persoonsbewijs. (...)Op de secretarie was ik meteen aan de beurt. Een soort veldwachter maakte de vingerafdrukken. Hij hield je wijsvinger vast, drukte die op een stempelkussen en maakte dan met je vinger verschillende afdrukken. Dan je handtekening nog een paar keer zetten en het zat er, volgens [de ambtenaren] tenminste, weer voor vijf jaar op. Vijf jaar! Ik kan me niet voorstellen dat we dat ding zo lang moeten dragen. Zouden we dan nog steeds onder de Duitsers zitten?'

'Persoonsbewijs bitte'

Vanaf april 1941 moet iedere Nederlander van 15 jaar en ouder een Persoonsbewijs (PB) hebben. Dit legitimatiebewijs heeft een pasfoto en een vingerafdruk van de drager en een uniek nummer.

Het perfectionisme van Jacob Lentz heeft veel van zijn landgenoten het leven gekost

Bij Joden worden later grote letters 'J' in het document gestempeld, zodat zij als Jood herkenbaar zijn. De Nederlandse ambtenaar Jacob Lentz ontwikkelt voor die tijd het 'beste' persoonsbewijs van Europa, het is heel moeilijk te vervalsen. Voor de Duitse bezetter en de Nederlandse politie is het PB een belangrijk hulpmiddel bij het opsporen van Joden, verzetsmensen en mensen die de verplichte tewerkstelling willen ontlopen.

Het maken van vervalste PB's wordt een dagtaak voor verzetsorganisaties die hulp bieden aan de vele onderduikers. Betrouwbare ambtenaren op gemeentehuizen werken hieraan mee. Zoals Luitje Bakker, ambtenaar in Niedorp, die in twee jaar tijd een groot aantal (ongeveer 400) persoonsbewijzen maakt. Bakker wordt gepakt, hij is op 6 januari 1945 gefusilleerd.

Hierboven ziet u het originele persoonsbewijs van Gerrit Jacob Blaauboer met zijn geboortedatum, adres, vingerafdruk en uniek nummer 000109. Het is op 7 juli 1941 uitgegeven door gemeente Barsingerhorn, Gerrit is dan 24 jaar. Door het gebruik van speciale inkt, zegels, lijn en papier met een watermerk is het bijna onmogelijk een PB te vervalsen. Maar het lukt wel. Gerrit Blaauboer doet veel werk in 'de illegaliteit', daarbij gebruikt hij meerdere vervalste persoonsbewijzen.

Lees dit artikel over verzetsman Gerrit J. Blaauboer, 'Omdat wij het hoofd niet wilden buigen'

Democratie afgeschaft

Voor de lol mee marcheren

‘Wij kinderen gniffelden om wat we zagen’

Het gezin Reitsma verhuisde in 1934 vanuit Friesland naar Wieringerwaard. Vader Reitsma kreeg een baan als kaasmaker bij de coöperatieve zuivelfabriek De Volharding. Dochter Klaske gaf haar ogen en oren goed de kost en schreef na de oorlog haar herinneringen op.

‘Ik was enigst kind en bij ons was geen diepe armoede. Ik kreeg brood mét kaas en een appel mee naar school. Mijn ouders werden aangetrokken door de SDAP (Sociaal-Democratische Arbeiderspartij) omdat die iets aan de armoede wilde doen. Zo keken ze ook naar de NSB maar ze waren van beide geen lid. Bij ons werd af en toe het blad van de NSB, Volk en Vaderland, in de brievenbus gestopt. Door wie weet ik niet. In de oorlog ging een liedje rond, dat moest wel stiekem.

Zwarte overhemden
In 1941, ik was tien jaar, zagen we een groepje mannen marcheren door het dorp. Ze droegen zwarte overhemden, voorop liep er één met een vlag. Dit waren NSB’ers. Wij kinderen gniffelden om wat we zagen. Ze kwamen zo onder de koeien vandaan, sjouwden meer dan dat ze marcheerden. Toen mijn ouders er achter

kwamen dat wij soms voor de lol mee marcheerden, was het over en uit, dat mocht absoluut niet.

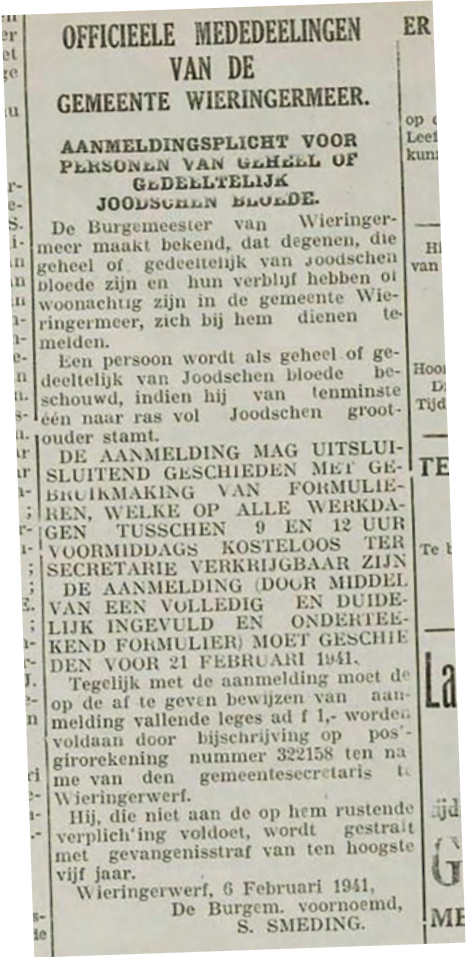
Gezonde beweging
Vooral veel boeren in Wieringerwaard waren lid van de NSB. Voor arbeiders, in een afhankelijke positie, was het moeilijk om kleur te bekennen. Neringdoenden bleven neutraal, zij moesten om de klandizie denken. NSB-burgemeester Daan Kaan deed geen echt slechte dingen. Meester van Ham bleef op zijn post maar er kwamen wel meer NSB-gezindte meesters. Van Oorschot werd ons hoofd. In de winter moesten we van

hem marcheren. Zwaaien met de armen en geen wanten aan, dat was zogenaamd gezonde beweging.

Mond houden
Er was mij goed ingeprent om mijn mond te houden. “Praat nooit over wat er thuis door je ouders besproken wordt, of wat we doen.” Vriendinnen onderling, die kletsen natuurlijk. Maar mijn ouders wisten: NSB’ers hadden de plicht om wat ze hoorden, te melden bij de buurtleider. Dan kon het slecht met je aflopen, zonder pardon. Dat wist je als kind en dat voelden we ook wel aan.’ *Klaske Collou-Reitsma (geboren in 1930).*

Spotlied over NSB’ers
Op de hoek van de straat staat een NSB’er,
‘t Is geen mens, ‘t is geen dier, ‘t is een farizeeër.
Met de krant in de hand, staat hij daar te venten.
En verkoopt zijn Vaderland, voor slechts enk’le centen.

Naam burgemeester onder onmenselijke maatregelen

Marinus Th. Mijnlieff (1902-1975)

De jurist Marinus Th. Mijnlieff wees bij zijn aantreden in 1938 op de dictatuur in Duitsland. ‘Om te voorkomen dat er hier net zoiets gebeurt, is een democratische gezindheid van cruciaal belang.’ Hij was overtuigd democraat maar wilde wel boven de partijen staan.

In 1944 kregen alle burgemeesters van de Nederlandse regering in Londen de opdracht om hun post te verlaten. Dan hoefden zij niet mee te werken aan de onmenselijke maatregelen van de Duitsers. Mijnlieff weigerde. Door te blijven, zo vond hij, kon hij opdrachten van de bezetter naast zich neerleggen of verzachten.

Mijnlieff werd meermaals door de Duitsers op het matje geroepen. Hij dook uiteindelijk onder om vervolging te voorkomen. In mei 1945 werd Mijnlieff geschorst, in afwachting van een onderzoek. Dit viel uit in zijn voordeel, hij had er goed aan gedaan op zijn post te blijven. Mijnlieff werd opnieuw burgemeester, tot zijn pensioen in 1967. Bron: Cees Zwaan op Noordkop Centraal, 10-02-2020.

- Na april 1942 moeten alle Joden vanaf 6 jaar een Jodenster dragen. De ster moet zichtbaar op de kleding zijn genaaid zodat je hem er niet zomaar kunt afhalen.

De NSB

De Nationaal-Socialistische Beweging werd in 1931 opgericht door Anton Mussert en Cees van Geelkerken. Het was een autoritaire, antiparlementaire, extreemrechtse partij. Zij vond dat er een Groot-Nederlands rijk moest komen (inclusief Vlaanderen) voor een Nederlandse volksgemeenschap. Onder Duitse invloed kreeg de partij een anti-joods karakter.

Politieke partijen waren vanaf 1941 verboden, behalve de NSB. Haar ledental groeide tot ong. 100.000. De NSB heulde met de Duitsers. In 1945 werd de partij verboden. Veel leden werden veroordeeld. Leider Mussert kreeg de doodstraf.

- Volk en Vaderland, de krant uitgegeven door de NSB.

Burgemeester in oorlogstijd

Meebewegen of verzetten?

De uitdrukking ‘Een burgemeester in oorlogstijd’ is in WO2 ontstaan. Het betekent: iemand in een onmogelijke positie. Elke keuze heeft slechte gevolgen. Wat moet een burgemeester, maar ook een ambtenaar, een politieagent, een docent onder de Duitse bezetting doen? Aanblijven, ontslag nemen? Wanneer de burgemeester weggaat komt er een NSB’er in de plaats. Velen besluiten aan te blijven. Om er het beste van te maken.

Dilemma’s
Was aanblijven verstandig? Het betekent samenwerken, collaboreren met de bezetter. Verantwoordelijk worden voor hún maatregelen. En die blijken steeds rigouzeuzer. En: omdat de naam van de burgemeester onder maatregelen staat, zorgt hij er zo niet voor dat mensen die maatregelen accepteren? Bron: canonvannederland.nl

- NSB-burgemeester Aris Saal inspecteert op 3 juli 1943 zijn WA (Weerafdeling)-hulptroepen. Beeld: RAA FO3021592.

Vliegeniers herdenken

WO2 is de eerste oorlog waarbij gevechtsvliegtuigen een grote rol spelen. Vanwege de vele bombardementen komen voor het eerst ook veel burgers om het leven. Het gebrom van zware vliegtuigen, bommenwerpers op weg naar Duitse steden en militaire installaties, is bijna dagelijks te horen.

Tussen 1940-1945 storten in Hollands Kroon ruim 40 toestellen neer. Ook in het IJsselmeer en de Waddenzee. Sommige bemanningsleden bereiken met hun parachute de grond, zij worden opgepakt óf kunnen vluchten met hulp van het verzet. De meesten komen om het leven. Herdenkingspalen voor gecrashte vliegeniers houden de herinnering levend aan deze dappere mannen. Zij gaven hun leven voor onze vrijheid.

- Monument ter nagedachtenis aan de bemanning van de RAF-bommenwerper die in juni 1941 neerstortte aan de Kanaalweg in Nieuwe Niedorp. Vijf bemanningsleden kwamen om het leven, één vliegenier werd krijgsgevangen gemaakt. Beeld: Martin Blaauw

Zes mannen, jongens nog

Joke C. Koomen-Boer. 2021

Zes mannen, jongens nog
Op weg naar... een crash!
Dacht je nog aan je geliefden?
Keek je elkaar nog aan?
Wist je dat het einde missie was?
Wij staan hier voor jullie,
Even, in de stilte van ons leven en dan weer dóór.
Voor jullie kwam er de stilte van de dood, voor ons.
Voor eeuwig.

Luchtoorlog

Een angstig moment

Op 17 januari 1945 stijgen tientallen geallieerde vliegtuigen op voor een bombardement op een Duits konvooi bij Den Helder. Op de terugweg naar Engeland gaat het mis. Ter hoogte van Wieringerwaard botsen twee toestellen op elkaar en storten neer. Een derde maakt een noodlanding. Vier bemanningsleden komen om het leven. Leerlingen van meester Noorman zien het gebeuren.

Het verhaal van Anna Marie

'Plotseling werden we opgeschrikt door hels lawaai uit de richting van Den Helder. Wij verdrongen elkander voor de deur om niets te missen. Sommigen gingen zelfs op de kachel staan! Achter de boerderij van Mars van Wieringen kwam de eerste, maar in een oogwenk waren we geheel omringd door vliegtuigen. En laag dat ze vlogen! Het kenmerk kon je duidelijk onderscheiden. Boven deze jagers vloog nog een zwerm bommenwerpers. Wat een geraas!

Daar kwam rokend een vliegtuig naar beneden, recht op de aardappelbewaarplaats af waarin onze school zat. Ik stond te trillen op m'n benen. Het vliegtuig zwenkte naar links en een paar seconden later was hij al gevallen. Ik herademde. Om van de schrik te bekomen gingen we naar buiten, we kletsten na over het gebeurde.

Na schooltijd gingen we op de dijk staan kijken. We tuurden maar zagen niets. Wie op de fiets was, peddelde er heen.

Een vliegtuig kwam recht op ons af

Later hoorden we dat er drie vliegtuigen waren gevallen, alle drie in de Wieringerwaard. Het toestel nabij de Walingsweg was intact. Een paar jongens klommen in het vliegtuig. In kleine pakjes waren netjes opgevouwen rubberbootjes. Ook waren er parachutes, helemaal van zijde. De andere twee vliegtuigen [bij Tweewegen] waren helemaal kapot. 17 januari 1945 zal ik niet licht vergeten. Niet alleen de angst maar ook niet het mooie schouwspel dat zich daarin die wijde lucht afspeelde!' Anna Marie Meeldijk (1932-1990).

Uit het dagboek van Meester Noorman

- Twee toestellen van het type Beaufighter kwamen met elkaar in botsing. Vier bemanningsleden waren op slag dood. Beeld: shhk.nl

'Al spoedig hoor ik hevig afweervuur. Langs de kust gaat een groep vliegtuigen waarop een hevig vuur wordt geopend. Ik zie de granaten springen. Even later zie ik een groot aantal bommenwerpers aankomen, nog nooit heb ik ze zo laag zien overvliegen.

Het is een prachtig maar angstig gezicht. Na schooltijd ben ik nog even gaan kijken. In het vliegtuig dat de noodlanding maakte, zat de commandant. De twee inzittenden hebben het er levend van afgebracht.

De schooljongens zijn er als de kippen bij

De schooljongens zijn er als de kippen bij, die proberen nog het een en ander te bemachtigen. Van twee andere vliegtuigen liggen de resten in een weiland en in een boomgaard. Ik zie twee inzittenden [dood] onder een doek liggen, van de andere twee is nog niets gevonden.' Uit het dagboek van Meester Noorman.

De jongste is 18 jaar

- Oorlogsgraven van zeven vliegeniers op de Oosterbegraafplaats Kolhorn.

Op zondag 30 januari 1944 stijgt in Engeland een Lancaster bommenwerper op. Het doel is de stad Berlijn. Aan boord zijn zeven bemanningsleden, het is hun zesde vlucht. De jongste is 18 jaar, de oudste 26 jaar. Vier van hen zijn Brits, drie hebben de Australische nationaliteit. Op de terugweg, om 22 uur raken de jongens in een hevig vuurgevecht met een Duitse nachtjager. De bommenwerper vliegt in brand en ontploft boven Kolhorn. Er lopen veel Kolhorners op straat want de toneelvoorstelling is net afgelopen. Alle zeven bemanningsleden komen om het leven. Hun lichamen en de brokstukken storten in en rondom Kolhorn neer. Wonder boven wonder raakt niemand uit het dorp gewond.

Verzet

Iemand stelt de vraag

*Verzet begint niet met grote woorden
maar met kleine daden
zoals storm met zacht geritsel in de tuin
of de kat die de kolder in z'n kop krijgt
zoals brede rivieren,
met een kleine bron
verscholen in het woud
zoals een vuurzee
met dezelfde lucifer
die de sigaret aansteekt
zoals liefde met een blik
een aanraking iets dat je opvalt in een stem
jezelf een vraag stellen
daarmee begint verzet
en dan die vraag aan een ander stellen.*

Remco Campert

Deel 2 van 3 gedichten 'Iemand stelt de vraag'.
In: Beteren tijden (Amsterdam, 1970).

Verzetsmuseum
Amsterdam.

Wieringer Courant,
21 augustus 1941.

**31 augustus 1941, de
verjaardag van Wilhelmina
vermeld op een sigaretten-
pakje in oranje kleur. Opzij
staat de tekst Oranje Zal
Overwinnen (OZO).**

Vernoem je kind naar een prinses

Koningin Wilhelmina week uit naar Londen. Veel mensen blijven fan van het Koningshuis. De Duitsers ergeren zich aan al die aandacht. Er komt een verbod op in het openbaar symbolen, namen en functies van de Oranjes tonen. Inventieve burgers weten er wel raad mee. De Nederlandse vlag wordt niet in de vlaggenmast gehesen maar aan de waslijn gehangen. Kinderen krijgen bij de geboorte de naam van een lid van het Koninklijk Huis. Per 16 september 1941 is het officieel verboden namen van de Oranjes te gebruiken. Maar sommige mensen trekken zich hier niets van aan...

Wij buigen niet

**Tijdens de bezettingsjaren
proberen de meeste
Nederlanders er het beste
van te maken. Maar overal
zijn er mensen die zich
niet neerleggen bij de
bezetting, die het niet kunnen
verkroppen dat nazi's de dienst
uitmaken en Nederlandse
wetten en gebruiken aan hun
laars lappen.**

Want dit is de praktijk:
Joodse mensen worden uit
de samenleving verdreven
en vermoord, de pers wordt
mond dood gemaakt, politieke
tegenstanders zijn hun leven
niet zeker, mannen moeten
verplicht in Duitsland werken,
et cetera. 'Wij buigen niet' is
het devies van mensen die in
verzet komen. De Nederlandse

regering in Londen moedigt
aan in verzet te komen. Verzet
plegen gebeurt op veel
manieren. In het klein en in
het groot. Door een individu
en door organisaties. Er is
administratief verzet en er
is gewapend verzet. Steeds
geldt: in verzet komen is
gevaarlijk, het kan je letterlijk
de kop kosten.

• Het gemeenschapshuis in 1936. Beeld: Willem van de Poll, Nationaal Archief.

Werkdorp Wieringermeer

De stichting Joodse Arbeid krijgt in 1934 toestemming van de Nederlandse regering om in de Wieringermeer een opleidingsbedrijf te starten voor gevluchte jongeren, het Joods Werkdorp. De opleiding duurt ong. twee jaar. Met een diploma op zak kunnen zij in Palestina, Zuid-Amerika of een ander land een nieuw leven beginnen. Er is plaats voor 250 leerlingen, 10 procent is vrouw. Hier wonen en werken tot 20 maart 1941 ongeveer 800 Joodse jongeren. Op deze dag ontruimen de Duitsers het werkdorp en dat is het einde van wat een veilige plek léék te zijn.

Joods verzet

Geen weerloze slachtoffers

**Van alle 800 werkdorpers zijn er
velen vóór 1940 geëmigreerd.
Toch zijn er bijna 200 mensen
door nazi's vermoord. Niet als
weerloos slachtoffer want
velen doken onder. Een aantal
werd actief in het verzet, zoals
Anna Chlebowska en Gerhard
Sperber.**

Anna en Gerhard (beide geboren in 1920) ontmoeten elkaar in 1940 in het werkdorp. Na maart 1941 verblijven ze samen op verschillende adressen. Ze trouwen in 1942, krijgen een dochter en weten telkens uit handen van de Duitsers te blijven. Eind 1943 laten zij hun babydochter Edith Irene in

Groningen onderduiken. Anna en Gerhard gaan in 1944 samen met andere Palestina pioniers in Parijs deel uitmaken van het Franse verzet.

In juli 1944 volgt arrestatie, mishandeling en gevangenschap. Begin augustus staan de geallieerden al dicht bij Parijs en de Duitse SS-commandant van het beruchte kamp Drancy vertrekt met 51 joodse gevangenen, waaronder Gerhard. Hij komt in Duitsland in een werkkamp terecht en overlijdt daar, mogelijk door een bombardement, op 20 april 1945. Anna, van wie de Duitsers niet haar Joodse identiteit hebben

1943 Meistaking geen melkstaking

Politiechef Rauter wil bloed zien

**Op staken staat de doodstraf. Toch breekt in
1943 een grote staking uit. De Duitsers willen
Nederlandse militairen die in mei 1940 in
dienst waren als werkkraft naar de Duitse
oorlogsindustrie sturen, zo'n 300.000 man.
De staking begint in Hengelo en breidt zich
razendsnel uit.**

De hoogste SS- en politiechef, Hanns Albin Rauter, reageert furieus. Hij wil bloed zien. Op 30 april kondigt hij het politiestandrecht af: stakers kunnen onmiddellijk tot de doodstraf veroordeeld worden. In heel Nederland vallen zo 80 doden. Anderen worden tijdens stakingen dodelijk getroffen door politiekogels of sterven na deportatie in een strafkamp door uitputting.

En in ons gebied?

De woede en afkeer van de maatregel is groot. In de Wieringermeer protesteren op 1 mei zo'n 100 man. De NSB-burgemeester laat op bevel van de Sicherheitsdienst daags erna zeven mannen arresteren, zij worden naar Amsterdam afgevoerd. Ook rond Kolhorn is het onrustig, landbouwer Pieter Blaauboer uit de Waardpolder

- Pieter Blaauboer werd beschuldigd van oproepen tot staking en zat vijf maanden gevangen in kamp Vught.

wordt gearresteerd. Op Wieringen, in Oude Niedorp, in de Groetpolder en in de Oostpolder staken landarbeiders; bouwvakkers in Breezand dreigen met staken. Aan boeren luidt de oproep: toon je solidair, lever geen melk! Maar tot een echte 'melkstaking' komt het niet: 168 van de 190 leden van zuivelfabriek De Volharding in Wieringerwaard, de meerderheid dus, levert wel de melk af (22 doen dit niet).

Beeld: RAA, collectie H. Schrooder.

- 1 mei 1943. Invoering politiestandrecht.

**Anna en Gerhard
doen mee met
het Franse verzet**

**Bekijk de
namen en
levensloop
van 197
vermoorde
werk-
dorpers.**

Verzet

‘Dat kost mij m’n kop’

Een stralend bruidspaar, midden in de oorlog. De bruid is Aaltje den Engelsen, geboren in Brabant. De bruidegom is Piet Bergman, een bloembollenkweker uit Anna Paulowna. Anderhalf jaar na dit huwelijk wordt Piet gefusilleerd door de Duitsers.

De trouwfoto is uit 1943. In mei 1944 wordt hun zoontje geboren. Ze wonen op de Ida Hoeve aan de Middenweg 5, een voor die tijd flink bedrijf (30ha). Er woont ook familie van Aaltje. Jo Bergman, een oudere broer van Piet, wil in september 1944 verzetsmensen onderbrengen op de Ida Hoeve. Piet kan het bloed van de moffen wel drinken maar is zich terdege bewust van de risico's. Hij reageert bezorgd: 'Dat kost mij m'n kop.' De Stoottroep, dit is de gewapende tak van de Binnenlandse Strijdkrachten, komt over de vloer. Er wordt vergaderd, wapeninstructie volgt in de schuur.

Het is een wonder dat de boerderij niet in de fik gestoken is

Een dag te laat

Op 5 februari 1945 volgen arrestaties op vijf adressen. De wapens zijn een dag vóór de inval naar een andere boerderij gebracht. Maar dat maakt geen verschil. Twaalf

• Trouwfoto Piet en Aaltje, 1943. Beeld: RAA.

stoottroepleden en drie onderdakgevers, ook Piet, worden meegenomen naar Amsterdam. Aaltje vindt het een wonder dat de Duitsers de boerderij niet in de fik steken. Zij stapte op 19 februari samen met haar schoonmoeder op de fiets naar de gevangenis aan de Weteringsschans in Amsterdam. Daar krijgen ze te horen dat Piet al dood is. Een dag eerder zijn dertien leden van de Stoottroepen Anna Paulowna als represaille geëxecuteerd bij Halfweg (nabij Haarlem). De mannen liggen begraven op de Erebegraafplaats Bloemendaal. Piet is 24 jaar geworden.

Politie­man Albert Beens

In het buurtschap Lutje Kolhorn staat een plaque voor Albert Beens. Als politie­man weigerde hij Joodse mensen van huis op te halen. In Drenthe wordt zijn verzetswerk hem fataal.

Albert is 13 jaar als zijn ouders vanuit Genemuiden naar Lutje Kolhorn verhuizen. In 1938 moet hij in militaire dienst. In mei 1940 vecht Albert als huzaar (bij de cavalerie) mee in de Slag om de Grebbeberg. Bij terugkeer in Lutje Kolhorn denkt hij na over de toekomst. Beens maakt een overstap naar de politie in Rotterdam. Als hij in mei 1943 weigert om Joodse mensen van huis op te halen, moet hij onderduiken. Met collega Douwe Mik belandt hij in Drenthe in het verzet. Onder de schuilnaam Jo plaatst Albert onderduikers, bezorgt de illegale krant *Trouw* en zorgt voor bonkaarten. Ook brengt hij krijgsgevangenen en vluchtelingen in veiligheid en wijst hij gestrande piloten de weg. Op 19 augustus 1944 valt hij bij Schoonebeek in handen van landwachters (NSB'ers, hulppolitie). Hij wordt ondervraagd en gemarteld, maar Albert houdt zijn mond en dat betekent zijn dood. De beulen gooien zijn lichaam in een sloot. Albert is 25 jaar geworden.

Memorial Albert Beens

Al in 1946 krijgt het kleine weggetje in Lutje Kolhorn de naam Albert Beensweg, maar zijn naam raakt in de vergetelheid. In 2020 brengen leerling Isa Butter en de Historische Vereniging Kolhorn zijn naam weer tot leven. Een memorial en beeld houden zijn persoon en verzetswerk in onze herinnering.

Beeld: Oorlogsgravenstichting

Vrouwen in verzet

Het verzet, 'de illegaliteit' of 'de ondergrondse', was heel divers in samenstelling en in werkzaamheden. Na WO2 domineerden verhalen over het gewapend verzet dat vooral werd uitgevoerd door mannen. De cruciale rol van vrouwen bleef lang onzichtbaar. Daar komt gelukkig verandering in. Anno 2025 noemen we ook de moedige daden van meisjes en vrouwen. In het Noord-Hollands Archief is een permanente expositie gewijd aan dit thema. De lijst met gedocumenteerde verhalen telt ruim 1200 namen van meisjes en vrouwen die in Noord-Holland verzetswerk deden.

Er was eens een meisje, Loesje

Als de bezetting begint is Louise Pinto een peuter in Amsterdam. Haar vader en moeder wonen aan de Transvaalkade. Vader Izak Pinto (geb. 1906) en moeder Rosalina Pinto-Waterman (geb. 1908) zijn heel blij met hun dochter. Izak is onderwijzer op de school die ook Anne Frank bezoekt.

Vanaf 1941 volgen de anti-Joodse maatregelen elkaar in rap tempo op. Midden 1942 is het dragen van de Jodenster verplicht, dagelijks rijden treinen met Amsterdamse Joden naar kamp Westerbork. Die moeten 'werken' in het Oosten, zeggen de Duitsers.

Onderduiken is moeilijk, zeker voor een gezin

Izak en Rosalina vertrouwen het niet, 'duik onder' horen ze om zich heen. Onderduiken is moeilijk, zeker voor een gezin. Zij laten hun kleuter onderbrengen bij familie de Vries, op het Hoefje in Nieuwe Niedorp. Louise heet nu Loesje, ze is het 'nichte' uit de stad dat komt aansterken. Iedereen is gek op Loesje: Jaap en Wijntje de Vries (de onderduikouders), hun twee kinderen Henk en Liesbeth, Oma IJtje en dienstmeisje Tiny. De overburen weten ervan maar die kunnen heel goed een geheim bewaren. Iedereen beseft: praat niet, zwijg over wie Loesje in het echt is.

Een tasje met wat kleding
Het gaat toch mis. Op een zonnige namiddag komen twee Nederlandse agenten Loesje halen. Wie heeft gepraat, wie heeft Loesje verraden? Tiny en Oma zijn thuis, ook Henk en Liesbeth. Ze weten zich geen raad. De overburen zien het gebeuren, proberen met geweld de politiemannen tegen te houden. Maar die volharden, ze voeren orders uit. Tiny strikt snikkend de schoenveters van Loesje, ze geeft een tasje mee met wat kleding, een popje misschien. Zonder afscheid te kunnen nemen van vader en moeder De Vries verdwijnt Loesje. De Duitsers leveren haar spoedig af in kamp Westerbork. Op 8 februari 1944 gaat ze op transport naar Auschwitz. Daar wordt ze op 11 februari vermoord. Er was eens een meisje, ze heet Loesje en ze werd 5 jaar oud. **Naschrift:** Izak Pinto en Rosalina Waterman zijn op 2 juli 1943 vermoord in vernietigingskamp Sobibor.

Bekijk de mini-documentaire over Loesje Pinto

De vele gezichten van

Vrouwen in Verzet

De tentoonstelling is vrij toegankelijk en permanent te zien in de Heemstedse Kapel in de Janskerk in Haarlem. Scan de QR-code voor meer informatie.

Hongerwinter

Ank Oster-van der Moer
Lange Vijverberg 20
Den Haag Tel.112404

Den Haag,
2 januari '45

Geachte heer Lammers,

Ten einde raad wend ik mij tot u. Wij zijn er hier in de stad werkelijk heel erg aan toe. Geen brood, geen aardappelen, geen melk, niets. Boter hebben we al in geen weken gezien. Zou u ons willen helpen?

Er mogen zakjes verzonden worden als brief, niet zwaarder dan twee kilo. Vanzelfsprekend worden inhoud en verzendkosten gaarne door ons vergoed. Zou u een bedelpartijtje voor ons op touw willen zetten en aan alle leden van het NUT vragen om zo'n briefpakje met eten te versturen? Hoe meer pakjes hoe liever. Ik zou u oneindig dankbaar zijn. We zullen verlangend uitzien naar de pakjes uit Middenmeer.

Met vriendelijke groeten en een gelukkig 1945 wensend voor u en de uwen, hoogachtend,

A.M. Oster-v.d. Moer

- Actrice Ank Oster-van der Moer (1912-1983). Zij trad nog in 1942 op voor de Maatschappij tot NUT van het Algemeen in Wieringermeer, waar J.W. Lammers voorzitter van was.

Beeld: Jacob Merkelbach.

Beeld: privécollectie Van Asperen.

Gaarkeuken

In bijna ieder dorp was een gaarkeuken, hier konden arme mensen een warme maaltijd halen. Zoals in Wieringerwaard, in de coöperatieve Zuivelfabriek De Volharding. In de

verschrikkelijk koude maand januari 1945 viel de aanvoer van aardappelen tijdelijk stil. Toen serveerde de gaarkeuken een warme hap van gekookte suikerbieten met wat groente erbij.

- Stedelingen zijn massaal toegestroomd bij een boerderij nabij Oudesluis. Beeld: Zijper Museum.

Hongertochten

In november 1944 is het zuiden van Nederland bevrijd maar het westen en noorden blijven bezet gebied. De Nederlandse Spoorwegen staken om het Duitse leger tegen te werken. Als straf leggen de Duitsers het transport van voedsel naar het westen van Nederland een tijd stil. Gebrek aan brandstof en aanvallen door vliegtuigen maken vervoer van voedsel over land of water heel moeilijk. En dan bevroren ook nog eens de grote rivieren en het IJsselmeer, waardoor scheepvaart helemaal onmogelijk is. Een grote hongersnood is het gevolg. Stadsbewoners – vooral vrouwen, bejaarde mannen en tieners – gaan per fiets of lopend met een kar op hongertocht naar het platteland. De ruilhandel bloeit. Een zak aardappelen, tarwe of bonen voor kleding, lakens, serviesgoed of sieraden. Bij veel boeren krijgen mensen wat te eten en een slaapplek voor de nacht. De terugweg is zwaar. Sommige mensen zijn zo verzwakt, zij bezwijken alsnog.

Razzia op Wieringen

De bezetter stuurde massaal Nederlandse mannen naar Duitsland. Op 14 december 1944 vond ook op Wieringen een grote razzia plaats, tweehonderd mannen werden weggevoerd. De razzia was een ingrijpende gebeurtenis, voor de mannen zelf maar ook voor de achterblijvers. Veel werk viel stil, gezinnen hadden geen kostwinner meer en de onzekerheid over het lot van geliefden werkte verlamdend.

Alle mannen tussen 17 en 40 jaar moesten zich die dag melden voor de Arbeitseinsatz. De wegen werden afgesloten, niemand mocht de straat op. Wie zich niet meldde en gepakt werd, zou huis en bezittingen kwijtraken en naar speciale strafkampen worden gestuurd. Enkele mannen verdwenen in afgelegen boerderijen, hooibergen of greppels.

Honger en heimwee

Eén van hen was Peet Stigter, een landarbeider die in Westerland met zijn transportfiets schillen ophaalde die hij aan zijn beesten voerde, of zelf opat. Hij werd ten zuiden van Dortmund tewerkgesteld op een spoorwegcomplex. Engelse vliegtuigen bombardeerden de plek voortdurend. Ongeschoold als Peet was, toch schreef hij daar acht schriften vol, in zijn eigen taaltje en moeilijk leesbaar. Maar wat hij opschreef is bijzonder. Over werken op het spoor, honger en heimwee, hoop en geloof. Hij beschreef ook het leven van gewone Duitsers die eveneens gebukt gingen onder de voortdurende bombardementen. En hij genoot van het uitzicht, van de prachtige bergen in de omgeving, als zijn optimisme voor even groter was dan zijn ellende. Peet wist de chaos van de laatste oorlogsdagen met plunderende en moordende

Russische dwangarbeiders goed vast te leggen. Zijn opgetekende en kleurrijke ervaringen geven een unieke inkijk in die tijd, ook omdat veel van zijn kameraden zelden over hun ervaringen spraken.

Uniek portret

Het Dagboek van Peet Stigter is samengesteld door Paul von Wolzogen Kühr. Het boek telt 96 pagina's. Prijs: € 10,-. Verkrijgbaar in Museum Jan Lont, in de Wieringer Boekhandel, bij de Historische Vereniging Wieringen, of via pwk01@gmail.com.

40 dreumesen naar Wieringen

Om te voorkomen dat kinderen uit de steden verhongeren worden uitzendingen naar het platteland georganiseerd. In de Wieringermeer arriveren herfst 1944 kinderen die door het Inter-Kerkelijk Bureau voor Noodvoedselvoorziening (IKB) worden geplaatst. Op Wieringen zorgde de Duits-georiënteerde Nederlandsche Volksdienst (NVD) op enig moment voor plaatsing van 40 dreumesen. In een krantenbericht staat: 'Een transport van kinderen uit Den Haag, Haarlem en Amsterdam kwam afgelopen zondag aan in de achterzaal van Hotel De Haan. Die van Hippolytushoef waren spoedig in de schoot der gezinnen opgenomen. Die van Den Oever kregen eerst nog een lekker hapje stampot. (...) Dominee Lugt sprak met voldoening over de hartelijke opname en goede verzorging van de kinderen die hij overal constateerde. Bron: Historische Vereniging Wieringen, brochure 75 jaar bevrijd.

Scan de QR-code en lees meer over de Nederlandsche Volksdienst.

Pater Huissen, meer dan moedig man

Het klooster in Nieuwe Niedorp functioneert tijdens WO2 als vluchthaven, voedselbank en wapendepot ineën. Pater Gardiaan Fridolinus Huissen (1894-1969), voor de duvel niet bang, is de spil. Het begint in 1943 met het doorsluizen van een illegale krant, Je Maintiendrai. Tijdens de Hongerwinter komen dagelijks tientallen mensen naar het klooster voor een snee brood of onderdak. Ze slapen op strozakken verspreid over de gangen. Menig stadskind is door de paters naar een pleeggezin gebracht. Alles is schaars, maar Huissen regelt schoenen, kleding, tot luiers aan toe. Hij is ook zorgzaam: voor alle paters en broeders is, mocht het nodig zijn, een evacuatie-adres geregeld. En er liggen grote voorraden tarwe van de ondergrondse te wachten op transport naar de steden.

Begin 1945 huisvest het klooster de militaire tak van de ondergrondse, Commando Noord van het Gewest XI der Binnenlandse Strijdkrachten. Van hieruit is radiocontact met Engeland. In de schuilplaatsen binnen de kloostermuren of in de tuin

(onder de grond) verblijven onderduikers. Verzetssmensen uit de Wieringermeer brengen gedropte wapens, het munitie- en wapenarsenaal in de kelder groeit maar door. Rond 25 april dreigen vluchtende Duitsers het klooster binnen te vallen. Op afstand houdt het verzet de boel in de gaten, klaar om in te grijpen. Maar Huissen, hij heeft een harde stem en zet zijn strengste gezicht op, wimpelt hen af. En dan, eindelijk vrij! Pater Gardiaan vraagt iedereen naar de Kloosterkerk te komen. Daar is een dankmis georganiseerd, en hoe! Het altaar staat vol met jongens en mannen van de ondergrondse en van alle gezindten; uit Nieuwe Niedorp, Winkel en Kolhorn. Voor even is er eenheid, jammer en wrang dat daar een oorlog voor nodig is. *Nico Schilder, St. Historisch Niedorp.*

• Pater Fridolinus Huissen
Beeld: Geneanet.

• Klooster Nieuwe Niedorp jaren zestig. Beeld: Couvert's Warenhuis.

Opvang Wieringermeerbevolking

Aantal gezinnen in gebied Hollands Kroon, Schagen en Zijpe

GEMEENTE	PER 17-04-45	LATER GEKOMEN	TOTAAL
Anna Paulowna	31	16	47
Barsingerhorn	65	28	93
Nwe. Niedorp	2	3	5
Oude Niedorp	10	4	14
Schagen	12	19	31
Wieringen	98	36	134
Wieringerwaard	85	12	97
Winkel	61	11	72
Zijpe	24	12	36
Overig Noordkop			28

Totaal aantal opgevangen gezinnen in HK, Schagen, Zijpe en overig Noordkop 557

Bron: Cees Keppel et al, 1995. 17 april 1945. Het koolzaad bloeide zo mooi goudgeel. Historisch Genootschap Wieringermeer.

Onderwaterzetting

Wieringermeer

Toen was het 17 april

'Mijn ouders Jan Smit en Enny Daniëls vluchtten met hun twee zoontjes van de Oosterkwelweg naar Medemblik. Vijf koeien

sjokten achter de landbouw-wagen aan, moeder zat er met wat huisraad en haar twee jongens bovenop. Aan de

Beeld: Beeldbank Wieringermeer.

Oosterhaven kregen ze onderdak. Op 19 april ging vader met een visserman naar de boerderij. Door de dakkapel is alle huisraad uit de woning in de boot gesjouwd en zo voeren ze terug naar Medemblik. "Morgen gaan we de boel uitladen", zei vader. 's Nachts stak een noordwester storm op, golven beukten op de dijk bij Medemblik. De volgende ochtend bleek: het schip was volgelopen, alsnog waren alle spullen verloren. Alleen het ijzeren fornuis werd gered.' *Otto Smit (geboren in 1947).*

Grensgeval

In 1943 kreeg familie Smit twee onderduikers in huis. Een Duitse streekgenoot: Theet Lohschilder; en de Joodse onderduiker Alexander Spiro. Theet had een boerenbedrijf in Gendringen (Achterhoek), de geboortestreek van Smit. Vanwege zijn Duitse paspoort kreeg Lohschilder een oproep voor de Wehrmacht. 'Maar ik kan toch niet tegen mijn bureen gaan vechten?', reageerde Theet. Waarop hij naar Jan Smit in de Wieringermeer vluchtte. Alexander Spiro kwam via de ondergrondse bij familie Smit terecht. Spiro emigreerde later naar Zweden. Het contact met familie Smit hield nog vele jaren stand.

Een Duitse oorlogsmisdaad

Water gutst op 17 april 1945 de polder in. Kort na 12 uur hebben de Duitsers op twee plekken de dijk opgeblazen. Twee maanden eerder had de bezetter onder dwang putten laten graven in de dijk. De gaten werden volgestopt met munitie, oude blindgangers. Eind maart begint de

geallieerde opmars in Oost-Nederland. Canadezen naderen op 15 april de Afsluitdijk. Honderden Duitsers trekken naar Noord-Holland. De Duitsers zetten hun zinloze plan (namelijk: luchtlandingen voorkomen door land onder water te zetten) in de Wieringermeer door. In minder

dan 48 uur tijd staat er vijf meter water in de polder. 7.000 bewoners, ook onderduikers, moeten in rap tempo huis en haard verlaten. 21.000 ha landbouwgrond, vijfhonderd boerderijen en drie dorpen gaan verloren. Het duurt tot ver in de jaren vijftig voor de polder is herbouwd.

• Wieringermeer ten onder.

Beeldcollage: Cyrille Koolen. Foto's: RAA, collectie Wieringermeer.

Scan de QR- code en bekijk de documentaire Wieringermeer in de oorlog, verdronken trots.

Bevrijding

• Intocht van geallieerden op Wieringen, 8 mei 1945.

Hemelpoort der liefde

5 mei, eindelijk vrij! Overal in De Weere zie je het rood-wit-blauw van de vlaggen. Oranje wimpels wapperen vrolijk mee. Zeker, blij zijn ze, de mensen in het dorp. Maar uitbundig feestten dat moet wachten. Ook de evacués uit de Wieringermeer hebben zo hun zorgen, zoals familie Van der Wal uit Middenmeer. Op 17 april gevlucht voor het water, alles is weg. Het is behelpen op hun opvangadres, een 'onbewoonbaar' verklaarde woning.

Pas maanden later is de tijd rijp voor het bevrijdingsfeest. De oudste dochters Van der

Wal mogen naar het café. Daar klinkt muziek, iedereen danst. Riek valt op door haar dikke bos haar. Cees Glas, een slungelige jongeman met 'vossig' haar, biedt haar een wijntje aan. Riek heeft nog nooit wijn gedronken maar ze neemt het glas van Cees aan. Hij vraagt haar ten dans. Ze dansen op walsmuziek, een Duits liefdesliedje, maar ach wat geeft dat. 'Ik dans met jou door de hemelpoort heen de zevende hemel liefde.' De vonk slaat over, het bevrijdingsfeest brengt Cees en Riek bij elkaar. In 1947 trouwen ze in De Weere. *Familie Glas - Van der Wal.*

- 13 februari 1947, trouwdag van Cees en Riek. Koning winter regeert, de seringen in het bruidsboeket zijn bevroren. De donkere schoenen van Riek zijn wit geverfd, want witte schoenen zijn nog niet te krijgen.

Op 8 mei 1945 arriveren de eerste Canadese militairen op Wieringen. Mensen staan langs de wegen, zij heten de bevrijders hartelijk welkom! De Canadezen zetten bij Noordburen een tentenkamp op en delen chocolade en sigaretten uit. In Den Oever komen Engelse soldaten, ook zij trekken veel bekijks. 's Avonds is er feest. Maar bij veel mensen is er ook onzekerheid en verdriet over het lot van hun naasten.

- Raadhuis Medemblik tijdens de bevrijding. Op de bordestrap geallieerde militairen en (rechts) een lid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Beeld: P.J.Bosman, RAA-FO1300332.

'We renden achter de motors aan'

'Ons gezin was op 17 april bij schoolhoofd Oenema in Medemblik ondergebracht. Onze bevrijders, een stel Canadezen of Engelsen op een motorfiets, kwamen aanrijden. Wij, jonge jochies (ik was 14 jaar) renden er achteraan de Nieuwstraat op. Daar aangekomen (ik vind het nog steeds een vervelend ritueel), liepen er lieden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) rond. Zij begonnen meisjes kaal te knippen, omdat ze omgang hadden gehad met Duitsers. Ik vond het een akelig gezicht. NSB'ers, waaronder de burgemeester van Medemblik, werden gevangengenomen door de BS. Het duurde tot 8 mei voordat Medemblik bevrijd was. Er was van alles totaal niks, maar er klonk meteen muziek en er werd gedanst. We liepen met oranje speldjes op. Deze twee, drie dagen waren mooie bevrijdingsfeesten.'

David Schipper, geboren in 1930.

Opvang Wieringermeerbevolking

in West-Friesland en Noord-Holland

GEMEENTE	PER 17-04-45	LATER GEKOMEN	TOTAAL
Abbekerk-L'schaag	39	7	46
Andijk	13	1	14
Hoogwoud	82	7	89
Medemblik	105	10	115
Midwoud	13	1	14
Opmeer	8	2	10
Opperdoes	29	3	32
Spanbroek	28	3	31
Sijbekarspel	26	1	27
Twisk	18	9	27
Wognum	14	2	14
Overig West-Friesland			64

In heel Noord-Holland zijn ca. 1145 Wieringermeergezinnen opgevangen. Ook zijn er gezinnen (tijdelijk) teruggegaan naar de herkomstregio.

Bron: Cees Keppel et al, 1995. 17 april 1945. Het koolzaad bloeide zo mooi goudgeel. Historisch Genootschap Wieringermeer.

- Bevrijdingsfeest in Lambertschaag. Vier meisjes (drie uit de Wieringermeer) lopen mee in een optocht, verkleed als de vier jaargetijden. Op het spandoek staat: 'Al gingen de moffen nog zo te keer, wij kwamen telkens op ONZE tijd weer.' V.l.n.r. Lijny de Jong (winter); Tiny Poot (lente); Leny de Jong (zomer); Bertha Koorn (herfst). Beeld: Privécollectie.

Gezocht: talenten voor vrede

Iedereen heeft wel ergens talent voor. Talenten heb je, ontdek je, talenten kun je ontwikkelen. Talent heb je bijvoorbeeld voor muziek, sport of kunst. Je kunt ook talent hebben voor geduld, uithoudingsvermogen en doorzetten. Of een talent om anderen te helpen of aan te sporen. Ik noem deze: onopvallende talenten, zo onopvallend dat je er niet meteen het woord talent aan hangt.

Net als een bedrijf of een werkgever zoekt ook de gemeenschap van Hollands Kroon talent. Talenten voor die speciale klus, een klus waar jij zelf ook plezier uit haalt. Jouw en uw talenten zijn nodig voor een speciale missie in deze tijd van toenemende spanning en crises om ons heen.

Welk talent zet jij in voor vrede?

Voor jong en oud, mannen en vrouwen, jeugd en ouders: welke talenten willen jullie inzetten om te streven naar vrede? Te beginnen in je eigen omgeving. In deze tijd met

onzekerheid en onvrede in ons en om ons heen, is er veel agressie en geweld. We hebben een groot leger nodig die vrede nastreeft. En leger van talenten voor de vrede om het tij te keren.

Hollands Kroon, dat zijn wij. Ik daag jullie uit: ondersteun elkaar en help elkaar. Gebruik alle talenten die hiervoor nodig zijn. Wie legt de eerste steen? Welk schape gaat over de dam? Welke duif brengt de goede boodschap? Jijzelf, uzelf, vrienden, burens, dorpen en gemeente Hollands Kroon varen er wel bij. Joke Koomen, Nieuwe Niedorp.

Persvrijheid

In Nederland kennen we persvrijheid, die is vastgelegd in de Grondwet. Deze herdenkingskrant kan mede door dit grondrecht verschijnen. Tussen 1940 en 1945 waren we die vrijheid kwijt. Al op 15 mei 1940 werd de Nederlandse pers aan banden gelegd. Er kwam censuur, de Duitsers bepaalden wat kranten wel en niet mochten schrijven. Wie niet meewerkte, kreeg een verbod op publicatie. Sommige kranten gingen ondergronds, ze publiceerden illegaal.

Ook verschenen nieuwe verzetskranten. Op het maken, verspreiden en lezen van verzetskranten stonden zware straffen, ook de doodstraf. Op 4 mei herdenken we ook hen die pal stonden voor verspreiding van nieuws. Goed om te weten: enkele krantentitels van toen bestaan nog steeds, bijvoorbeeld Trouw, Vrij Nederland, Het Parool.

Herdenken en vieren

Wat is vrijheid?

In 2025 vieren we dat de Tweede Wereldoorlog 80 jaar geleden ten einde kwam. We staan erbij stil dat Nederland dankzij de inzet van militairen van de geallieerde landen en met hulp van het verzet werd bevrijd. We herdenken de slachtoffers die daarbij vielen én we vieren onze vrijheid. Maar wat is vrijheid?

Wat moet er NIET zijn?

- oorlog
- honger
- armoede
- geweld
- angst

Wat moet er WEL zijn?

- bescherming tegen willekeur en geweld
- eten en onderdak
- je mening kunnen geven
- kunnen geloven wat je wilt
- kunnen zijn wie je wilt zijn

Veiligheid, vrede en vrijheid zijn met elkaar verbonden.

In een rechtsstaat gelden daarom fundamentele vrijheden en grondrechten. Deze zijn zo belangrijk, dat ze in onze grondwet zijn opgenomen.

Lees meer over onze rechtsstaat en grondrechten

Beeld: Erelijst.nl

Zoek de namen van gevallen uit Hollands Kroon

Erelijst der gevallen

Sinds 1960 ligt in de hal van ingang Binnenhof 1a van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de Erelijst van Gevallen 1940-1945. Dit document bevat de namen van degenen die in de Tweede Wereldoorlog als militair of als verzetsstrijder voor het Koninkrijk der Nederlanden zijn gevallen. Iedere dag wordt door een medewerker van de Tweede Kamer een pagina omgeslagen, zodat voor het publiek nieuwe namen te zien zijn. Anno 2025 zijn in de (online) Erelijst ongeveer 18.000 namen opgenomen. De boekversie van de Erelijst, met de namen van gevallen gekalligrafeerd op handgeschreven papier is nu een monument. Op de website staan alle, ook later toegevoegde namen. www.erelijst.nl.

- De Wieringer Gerrit van Wijk werd in 1942 naar het strafkamp Neuengamme in Duitsland gestuurd. Daar overleed hij door uitputting.

Beeld: Archief CPN

Oorlogsmonumenten vertellen

Achter ieder monument gaan herinneringen en verhalen schuil over de bezetting, vervolging, strijd, hoop en verdriet. De zes mini-documentaires brengen de slachtoffers van toen tot leven, geven een stem aan nazaten en zijn stof tot nadenken en gesprek over vrede en vrijheid nu.

- Een van de mini-documentaires vertelt over de Wieringer verzetsheld Marten Snoodijk (2e van links).

- Levensmiddelen vaak alleen te verkrijgen met een bon.

Verhalen bij zes oorlogsmonumenten in Hollands Kroon

Geschiedenislokaal

Het online Geschiedenislokaal houdt de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog levend. Voor onderzoekers, docenten en iedereen. Bekijk deze bronnen over Hollands Kroon tijdens WO2.

Colofon

Titel: Herdenkingskrant 80 jaar vrijheid
Uitgave van: Gemeente Hollands Kroon

In samenwerking met: Joke Koomen (initiatiefneemster), alle 4-meicomités en historische verenigingen in Hollands Kroon,

Stichting Herdenkingspalen Hollands Kroon, VOC de Inloophaven NHN, Paul van Wolzogen Kühr, Carolien van Lierop, Elske Timmer, team communicatie Hollands Kroon.

Redactie : Anita Blijdorp Tekstproducties en Nanneke Barends

Concept, vormgeving en opmaak: Blauwe Zone
Drukwerk & verspreiding: Abovo Media BV, Nieuwsblad Hollands Kroon, Rodi Media BV

Oplage : 40.000 (22.000 huis-aan-huis bezorgd via Nieuwsblad Hollands Kroon, week 15).

Publicatiedatum : 11 april 2025
Contact: Burgemeester Mijnliefstraat 1 1761 BK Anna Paulowna T 088 32 15 000 E contact@hollandskroon.nl www.hollandskroon.nl

Copyright & bronvermelding: Deze herdenkingskrant is een uitgave van de gemeente Hollands Kroon. Alle rechten voorbehouden. Teksten en beelden mogen niet zonder toestemming worden gereproduceerd.

Krant niet ontvangen? Gratis exemplaren kunt u ophalen bij de bekende afhaalpunten in uw dorp. Deze krant is online te lezen via hollandskroon.nl/80jaarvrijheid

80 jaar vrijheid & vrede in Hollands Kroon!

Ga op pad! Bezoek musea, oorlogsgraven, oorlogsmonumenten en de historische verenigingen in Hollands Kroon en omgeving.

hollandskroon.nl/80jaervrijheid

Herdenkingspaal crashsite

Oorlogsgraf gesneuvelde militair

Wieringen

- Oorlogsmonument 1940-1945
Westerlanderlaan 1, 1778KW Westerland
- Kunstwerk voor verzetsheld Marten Snoodijk
Anjerperk in Marten Snoodijkhof, 1777CW Hippolytushoef
- Graf van verzetsheld Marten Snoodijk
Begraafplaats, Noorderburenweg 15, 1777NB Hippolytushoef
- Oorlogsslachtoffers Ned.Indië/Indonesië
Begraafplaats, Noorderburenweg 15, 1777NB Hippolytushoef
- Historische vereniging Wieringen
Parkzicht 4a, 1777BC Hippolytushoef
www.historischwieringen.nl
- Privéverzameling 'Alles onder ien dak'
De Molenveld 9, 1777HT Hippolytushoef
Vliegtuigresten WO2 en grootmoederstijd

Wieringermeer

- Uitkijkpunt Gat in de dijk
Noorderdijkweg, 1771MJ Wieringerwerf
- Oorlogsmonument 1940-1945 en
plaquette oorlogsslachtoffers
Ned.Indië/Indonesië - Hoek Prof.
Granpré Molierestraat - Terppad 1771AE
Wieringerwerf
- Historisch Genootschap Wieringermeer
Burg. G.G. Loggersplein 1, 1771CE
Wieringerwerf
www.wieringermeer.nl

10. Verzetsmonument

- Catrinus Doumaplein, plaquette en kunstwerk
Langeweg 3, 1774AJ Slootdorp
- Herinneringscentrum Joods Werkdorp
Gemeenschapshuis, alleen op afspraak
Nieuwesluizerweg 42, 1774PE Slootdorp
www.joodswerkdorp.nl
 - St. Informatie, Documentatie, Educatie
Joods Werkdorp
Documentatieruimte (op afspraak)
G.G. Loggersplein 1, 1771CE Wieringerwerf
www.joodswerkdorpwieringermeer.nl

Wieringerwaard

- Oorlogsmonument 1940-1945
Iepenlaan, nabij nr.1, 1766JL
Wieringerwaard

Polder Anna Paulowna

- Oorlogsmonument 1940-1945
Burg. Mijnliefstraat 1, 1760AA Anna Paulowna
- Plaquette omgekomen personeelslid NS
Stationsweg 18, 1761EB Anna Paulowna
- Vereniging Oud Anna Paulowna
Museum Oud Anna Paulowna
Zandvaart 5, 1764NJ Breezand
www.annapaulowna.nl

Winkel

- Museum Collectie 1939 -1945
Zandhaver 7, 1731LK Winkel
Collectie uniformen, uitrustingen, voertuigen
- Plaquette voor verzetsmensen 1940-1945
Ingemetseld in muur van historisch pand (raadhuis)
Bosstraat 2, 1731SE Winkel

Niedorp

- Oorlogsmonument 1940-1945
Nieuwe Niedorperweg, nabij de Brede School 1733 Niedorp
- Grafsteen voor Loesje Pinto op de begraafplaats
Dorpsstraat, achter nr.179, 1733AH
Nieuwe Niedorp
- Stichting Historisch Niedorp
te Nieuwe Niedorp
Contact via e-mail:
info@stammes.nu

Kolhorn

- Plaquette voor verzetsman Albert Beens
Hoek Havenweg - Albert Beensweg,
Lutjekolhorn

Hollands Kroon

- Herdenkingspalen in Hollands Kroon
www.shhk.nl
- Oorlogsgraven in Hollands Kroon
37 graven van gesneuvelde militairen op begraafplaatsen in Kolhorn (7), Middenmeer (9), Hippolytushoef/ Zandburen (14), Westerland (1), Wieringerwaard (5), Winkel (1).
www.oorlogsgravenstichting.nl

Regio

Afsluitdijk - Kazemattenmuseum
Afsluitdijk 5, 8752TP Kornwerderzand
www.kazemattenmuseum.nl

Marinemuseum

Hoofdgracht 3, 1781AA Den Helder
www.marinemuseum.nl

Regionaal Museum 1940 1945

Slotplein 1, 1741CA Schagen
www.oorlogsmuseumschagen.nl

Oorlogsmuseum Medemblik

Zeldenrust 5, 1671GW Medemblik
www.oorlogsmuseummedemblik.nl